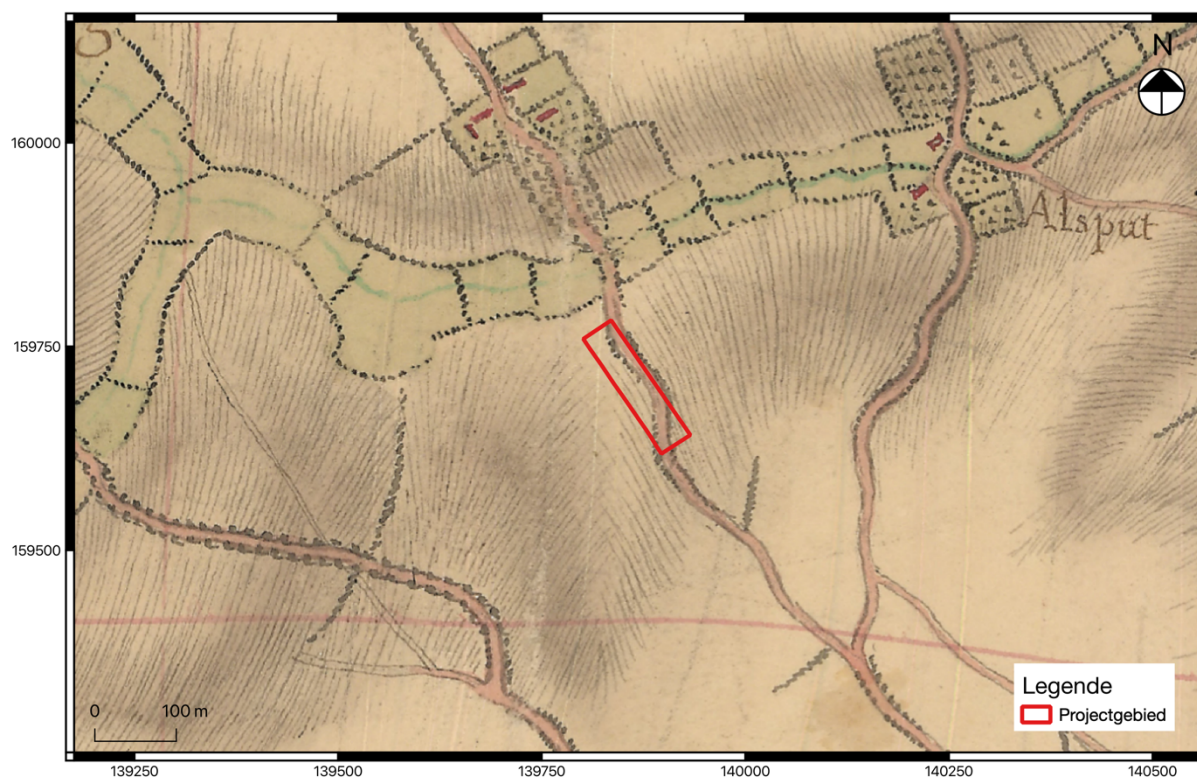

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor de verkaveling aan de Gaasbeeksesteenweg te Halle

Annelies De Raymaeker
Amber Myngheer

Tienen, 2021
Studiebureau Archeologie bv

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor de verkaveling aan de Gaasbeeksesteenweg te Halle

**Annelies De Raymaeker
Amber Myngheer**

**Tienen, 2021
Studiebureau Archeologie bv**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor de verkaveling aan de Gaasbeeksesteenweg te Halle
--

Initiatiefnemer:	Matexi
Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker
Auteurs:	Annelies De Raymaeker, Amber Myngheer
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bv (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2021, Studiebureau Archeologie bv

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	2
1.1 <i>Beschrijvend gedeelte</i>	2
1.1.1 Administratieve gegevens	2
1.1.2 Archeologische voorkennis	4
1.1.3 Onderzoeksopdracht	4
1.1.4 Werkwijze	14
1.2 <i>Assessmentrapport</i>	14
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	14
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	20
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	27
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	30
1.2.5 Synthese	31
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	34
2.1 <i>Administratieve gegevens</i>	34
2.2 <i>Gemotiveerd advies</i>	<i>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</i>
2.3 <i>Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem/opgraving</i>	36
2.3.1 Aanleiding van het vooronderzoek	36
2.3.2 Resultaten van het bureauonderzoek	36
2.3.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	37
2.3.4 Onderzoeksmethode en -strategie	38
2.3.5 Onderzoekstechnieken	40
2.3.6 Voorziene afwijkingen van de Code Goede Praktijk	41
Bibliografie	42

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2021D139
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunning (verkaveling) met in totaal een kadastraal oppervlakte van ca. 7047 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m ² of meer bedraagt (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker OE/ERK/Archeoloog/2016/00148 Studiebureau Archeologie bv OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Halle, Gaasbeeksesteenweg (fig. 2.1 en 2.2) Bounding box: punt 1: x = 139 801, y = 159 618 punt 2: x = 139 932, y = 159 782 Halle, afd. 1, sectie B, perceel 75N en 75L
Relevante termen: ¹⁶	Bureauonderzoek, (zand)leemstreek, Frans kampement, historische weg
Bebouwde zones:	Niet van toepassing

¹⁶ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

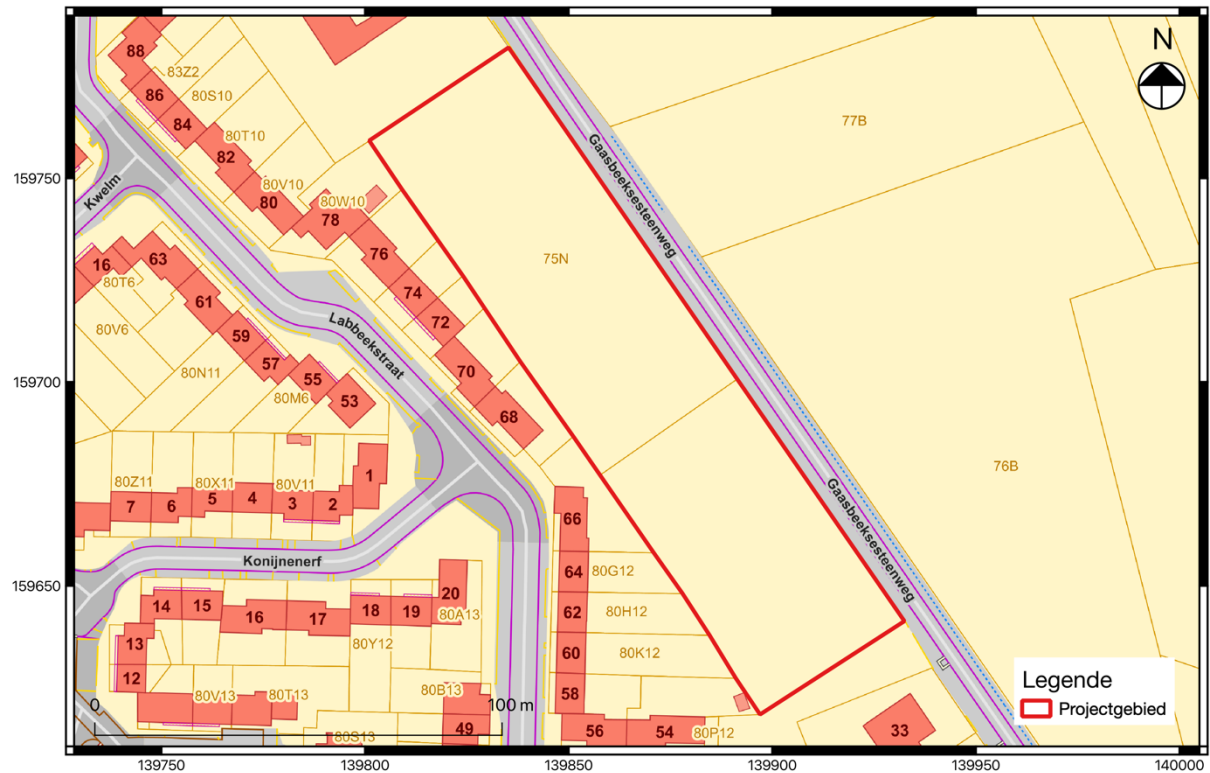

Fig. 2.1: Uittreksel van het kadastrale plan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

Fig. 2.2: Recente luchtfoto met daarop de huidige terreincondities aangeduid.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Aanleiding van het vooronderzoek¹⁷

De geplande werken omvatten de verkaveling van 9 loten met een oppervlakte tussen 694 m² en 949 m². Elke woning bestaat uit een gelijkvloers en eerste verdieping. Het gelijkvloers omvat telkens een garage met een oprit vanaf de Gaasbeeksesteenweg. Elke woning is voorzien van een voortuin met aan te planten fruitboom en achtertuin met terras.

In de voortuin wordt steeds een regenwater- en septische put voorzien onder de oprit. Deze worden aangesloten op de openbare riolering. De fundering zal bestaan uit een algemene funderingsplaat met vorstrand en zal voorzien worden tot op ca. 90 cm onder het maaiveld.

2.2.2 Resultaten van het bureauonderzoek

Het projectgebied is ten noordwesten gelegen van de stad Halle dat onder het bezit kwam van verschillende heren, waaronder die van Brabant en Henegouwen. Het projectgebied is volgens het historisch kaartmateriaal steeds in gebruik genomen als akkerland en werd tot het midden van de 20^e eeuw doorkruist door een weg.

Hydrografisch behoort het terrein tot het Dijlebekken met de Lubbeek die op ca. 130 m ten noorden van het projectgebied stroomt. Volgens de bodemkaart komen droge (colluviale) leemgronden voor binnen de contouren van het projectgebied, specifiek Aba1-, Abp(c) en Abp-bodemseries. De combinatie van Aba- en Abp-gronden (colluviale gronden) en de grote reliëfverschillen suggereren dat het terrein sterk onderhevig is geweest aan bodemerosie waarbij de toplaag van de oorspronkelijke (paleo)bodem is verdwenen tot een aanzienlijke diepte. Dit erosievlak kan al dan niet zijn afgedekt met colluvium.

Het projectgebied is gelegen in een zone met een sterke afwisseling van Aba- en Abp-bodems, wat wijst op de aanwezigheid van een sterk geërodeerd reliëf. De bovenste sedimenten van de B-horizont zijn geërodeerd en afgezet op lagere zones waardoor eventuele archeologische artefacten achtergelaten op het toenmalig loopvlak niet langer in situ zijn bewaard. In een latere fase is colluvium afgezet op deze sedimenten waardoor de dieper gelegen lagen van de B-horizont nog bewaard zijn gebleven. Een vergelijkbare situatie is aangetoond in het vooronderzoek aan de Tramlaan te Meise door Studiebureau Archeologie in 2013 gelegen op een gelijkaardige afwisseling van Lba- en Lbp-bodems. Hier is aangetoond dat na ontbossing de A-horizonten zijn afgeknot door erosie waardoor de bouwvoor (Ap-horizont) vaak rechtstreeks op de B2t-horizont rust. De aanwezigheid van een B-horizont wijst in dit landschap dus niet op de bewaring van eventuele prehistorische artefacten aangezien het gaat om de dieper gelegen sedimenten van de B-horizont en het paleo-loopvlak is weggeërodeerd. Omwille van de intense (historische) erosie van de leemgronden en het eeuwenlang gebruik van de gronden als akkerland wordt een lage verwachting vooropgesteld voor wat betreft de aanwezigheid van (in situ bewaarde) **artefactenvindplaatsen** uit de steentijd (jager-verzamelaars).

Het projectgebied is niet bebouwd geweest, met uitzondering van een historische weg die het projectgebied doorkruiste tot het midden van de 20^e eeuw. Langsheen het projectgebied is via een kaartstudie het Frans kampement ten tijde van de belegering van Halle door de maarschalk van Luxemburg in mei 1691 gekarteerd. Daarnaast zijn in deze zone ten zuidoosten van het terrein, in het

¹⁷ Voor een gedetailleerde en met plannen geïllustreerde omschrijving van de geplande werken, zie paragraaf 1.1.3 *Beschrijving van de geplande werken*.

gehucht Stroppen verschillende vondsten aangetroffen via metaaldetectie. Het gaat echter voornamelijk om munten en een pelgrimsampul. Omwille hiervan wordt de aanwezigheid van (pre)historische sporen als matig ingeschat. Rondom het projectgebied is weinig tot geen archeologisch onderzoek uitgevoerd, waardoor de kenniswinst van mogelijke **sporensites** hoog is.

Het historisch kaartmateriaal toont de aanwezigheid van een historische weg tot het midden van de 20^e eeuw. Verder zijn echter geen structuren zichtbaar. Daarom wordt, met uitzondering van de weg, de aanwezigheid van **post-middeleeuwse sporensites** als laag ingeschat.

Op basis van het bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat er een archeologische verwachting bestaat voor (pre)historische archeologische waarden vanaf de metaaltijden voor het gehele projectgebied.

2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en de inschatting van het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

Specifiek voor het proefsleuvenonderzoek:

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en de inschatting van het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

De volgende onderzoeksvragen zijn hierbij van belang:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Zijn er nog intacte, al dan niet begraven, (paleo)bodems aanwezig?
- In hoeverre is de bodemopbouw, zoals weergegeven op de bodemkaart, recent¹⁸ verstoord?
- Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het vergunningsgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?
- Wat is de aard en de datering van de aanwezige archeologische waarden?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek konden geen volledig verstoorde zones zonder kans op relevante archeologische waarden worden vastgesteld. Het volledige vergunningsgebied (ca. 7047 m²) is dan ook geselecteerd voor verder onderzoek.

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie is gegenereerd om:

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

¹⁸ Hiermee wordt de periode na de Tweede Wereldoorlog bedoeld.

- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

2.2.4 Onderzoeksmethode en -strategie

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

- 1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Landschappelijk booronderzoek	Nee	Nee	De archeologische potentie met betrekking tot vindplaatsen van jager-verzamelaars (paleolithicum en mesolithicum) is laag. Er zijn op basis van de aardkundige gegevens immers geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van goed bewaarde, (door holocene sedimenten) afgedekte paleo-loopniveaus (uit de steentijd). Gelet op de situering van het terrein op de flank van een heuvelrug in de leemstreek (op Aba-gronden) kan met hoge graad van zekerheid worden beweerd dat een deel van de sedimenten van oorspronkelijke paleobodem (en het daarmee geassocieerde paleo-loopniveau) is verdwenen door erosieprocessen vanaf het neolithicum (t.g.v. grootschalige ontbossing). Er geldt dus een lage archeologische verwachting voor artefactenvindplaatsen uit de steentijd (jager-verzamelaars).
Landschappelijke profielputten	Nee	Nee	Idem landschappelijk booronderzoek
Geofysisch onderzoek	Nee	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan

			opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is.
Veldkartering	Ja	Ja	Voor dit terrein wordt een voorafgaandelijke veldkartering geadviseerd in de vorm van metaaldetectie geadviseerd voor het gehele projectgebied. Deze veldkartering kan tijdens het uitvoeren van het proefsleuvenonderzoek worden uitgevoerd. Er wordt geadviseerd om tijdens het onderzoek grondig metaaldetectie uit te voeren. Hiermee wordt bedoeld het maaiveld, de verschillende aanlegvlakken (bij het graven van de sleuven) als de storthopen moeten worden gescreend.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Nee	Niet van toepassing.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Nee	
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Nee	
Proefsleuven en/of proefputten	Nee	Ja	Voor het opsporen van (pre)historische vindplaatsen met bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest accurate onderzoekstechniek voor het verkrijgen van precieze resultaten.

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk *assessment* zijn beantwoord.

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject** geadviseerd. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een **veldkartering** en een **proefsleuvenonderzoek** voor een zone met een oppervlakte van ca. 7047 m². Door de zeer strakke timing voor de aanvraag van de vergunning en omwille van economische redenen is het echter niet mogelijk om verder onderzoek op dit moment al uit te voeren. Het vooronderzoek wordt daarom geadviseerd in een uitgesteld traject. Aangezien beide onderzoeken (veldkartering en proefsleuvenonderzoek) aaneensluitend kunnen gebeuren, is het niet opportuun om de veldkartering reeds nu uit te voeren.

Voorafgaand het onderzoek wordt het terrein volledig vrijgemaakt. De aanwezige bomen worden **bovengronds** gerooid, het wortelgestel dient te blijven zitten. De aanwezige begroeiing wordt kort gemaaid om het metaaldetectieonderzoek mogelijk te maken.

2.2.5 Onderzoekstechnieken

2.2.5.1 Veldkartering (metaaldetectie)

Het metaaldetectie-onderzoek moet gebeuren volgens de bepalingen in hoofdstuk 7.5 van de Code Goede Praktijk (versie 4.0). Een veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door visuele inspectie van een terrein.

De veldkartering wordt uitgevoerd in regelmatige raaien, er wordt gezocht met een minimale metaaldiscriminatie.. De afstand daartussen laat een terreindekkende visuele waarneming toe van vondsten, evenals een adequate inzameling daarvan. Bij de vaststelling van een vondstconcentratie wordt de afstand tussen de raaien verkleind om de spreiding van die concentratie gedetailleerd in kaart te brengen. Alle relevante vondsten worden ingezameld. Vondsten worden ingemeten door middel van een gps-toestel met een nauwkeurigheid van minimaal 2 meter.

2.2.5.2 Proefsleuvenonderzoek

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 8.6. Omwille van de praktische reden zoals het werken evenwijdig aan de langste perceelgrens en het behalen van een correcte dekkingsgraad, wordt geopteerd voor de aanleg van 3 sleuven (fig. 2.3). De sleuven zullen een noordwest-zuidoost oriëntatie hebben, evenwijdig aan de langste richting van de percelen. Omwille van praktische aspecten zoals snelheid en efficiëntie wordt geopteerd voor 2 m brede, parallelle proefsleuven met een tussenafstand die ca. 15 m bedraagt, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven. De sleuven worden aangelegd tot op de archeologisch relevante vlakken. De dekkingsgraad van 12,5 % volgens conventies wordt conform de Code Goede Praktijk opgesplitst in 10 % sleuven en 2,5 % kijkvensters. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen.

Voorafgaand en tijdens het proefsleuvenonderzoek wordt bijkomende aandacht besteed aan de mogelijke aanwezigheid van metalen vondsten geassocieerd aan het nabijgelegen Frans legerkamp ten tijde van de belegering van Halle door de maarschalk van Luxemburg in mei 1691 (**metaaldetectie**). Tijdens het uitvoeren van het proefsleuvenonderzoek wordt een systematisch vlakdekkende screening met metaaldetectie uitgevoerd op elk aangelegd (tussen)vlak, ook om mogelijke metaalvondsten uit

andere periodes te capteren. Het metaaldetectie-onderzoek moet gebeuren volgens de bepalingen in hoofdstuk 7.5 van de Code Goede Praktijk (versie 4.0). Alle vondsten worden digitaal topografisch driedimensionaal ingemeten. Er wordt gezocht met een minimale metaaldiscriminatie. Indien een concentratie van metalen vondsten aangetroffen wordt, wordt de zone hier rond (vanaf maaiveld) grondig gecontroleerd. Indien nodig wordt machinaal een kijkvenster gegraven. Hierbij wordt uiteraard **laagsgewijs** tewerk gegaan.

De proefsleuven en eventuele kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. Kijkvensters worden gebruikt om sporenconcentraties nader te bekijken, maar ook om schijnbaar lege zones te controleren.

Indien echter anderzijds blijkt tijdens het proefsleuvenonderzoek dat de ondergrond sterk verstoord is, kan overgeschakeld worden op proefputten in de lijn van de sleuven met een tussenafstand van ca. 5 m (of volgens het voortschrijdend inzicht van de veldwerkleider) teneinde de mogelijke verstoring (en) snel en efficiënt in kaart te brengen.

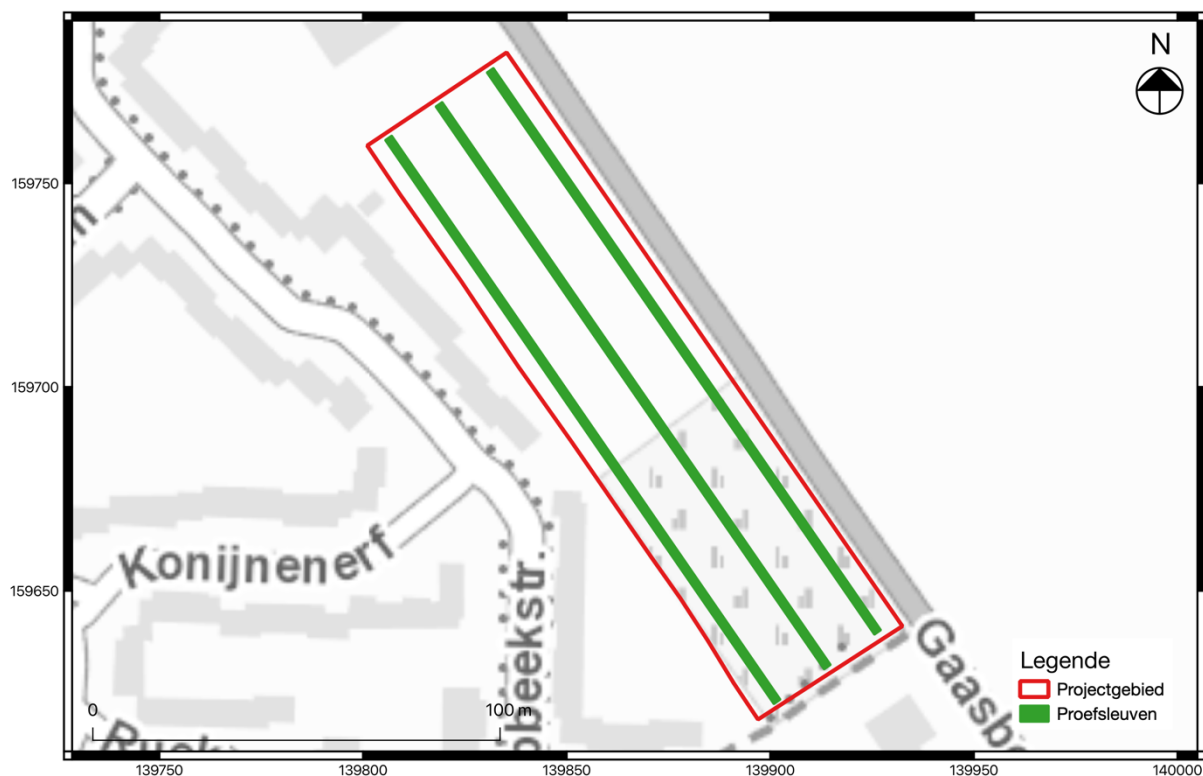

Fig. 2.3: Syntheseplan met aanduiding van de voorgestelde proefsleuven.

2.2.6 Voorziene afwijkingen van de Code Goede Praktijk

Afwijkingen t.o.v. de vooropgestelde bepalingen in dit programma van maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk worden niet onmiddellijk verwacht, maar dienen te worden gemotiveerd in het verslag van resultaten bij de nota.

Bibliografie

Literatuur:

CROMBÉ P., PERDAEN Y. & SERGANT J. 2006: Extensive Artefact Concentrations: Single Occupations or Palimpsests? The Evidence from the Early Mesolithic Site of Verrebroek “Dok” (Belgium), in: KIND J. (ED.), *After the Ice Age. Settlements, subsistence and social development in the Mesolithic of Central Europe, Proceedings of the International Conference 9th tot 12th of September 2003*, Stuttgart, 237-244.

DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H. & VAN OSTA W., 2010: “De Vlaamse Gemeentenamen, Verklarend woordenboek”. Brussel: Davidsfonds Uitgeverij.

FOARD G., PARTIDA T., VANDEBURIE J., DE VRIENDT B., URMEL L., DERDE W., 2012. *Een archeologische evaluatie en waardering van het Slagveld van Oudenaarde 1708 (Oudenaarde, Provincie Oost-Vlaanderen)*, Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting Oktober 2012.

MATTHIJS J., 1999. Kaartblad 25, Hasselt, in: DE GEYTER G. (ED.), *Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België, Vlaams Gewest*, Brussel: Ministerie van economische zaken.

VAN RANST E. & SYS C., 2000. “Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)”. Gent: Laboratorium voor Bodemkunde.

VANDEPUTTE O., 2011: “Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten”. Tielt: Lannoo.

Websites geraadpleegd maart 2021:

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300946>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13869>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

<https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

www.agiv.be

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be